

КЪРТ ВОНЕГЪТ МОМЧЕТО, С КОЕТО НИКОЙ НЕ МОЖЕШЕ ДА СЕ СПРАВИ

Превод от английски: Владимир Германов, 1994

chitanka.info

Беше седем и половина сутринта. Ръмжащи, дрънкащи кални машини гризяха хълма, а камионите отнасяха парчетата. Чиниите по рафтовете в ресторанта подрънкваха. Масите скърцаха, а един много мил дебел мъж, чиято глава бе пълна с музика, се вглеждаше във вибриращите жълтъци на яйцата в чинията си. Жена му бе отишла при роднините си извън града. Той беше сам.

Милият дебел човек беше Джордж М. Хелмхолц, ръководител на музикалния кабинет в средното училище „Линкълн“ и диригент на училищния оркестър. Животът се бе отнесъл добре с него. Всяка година сънуваше един и същи голям сън. Искаше да ръководи най-добрият оркестър на земята. И всяка година мечтата му се сбъдваше.

Сбъдваше се, защото Хелмхолц бе сигурен, че човек не може да има по-добра мечта от неговата. Изправени срещу непоколебимата му увереност, членовете на всякакви клубове плащаха за униформи на музикантите два пъти по-скъпи от най-добрите си костюми, училищните администратори му позволяваха да орязва бюджета за скъпи реквизити, а децата свиреха за него със сърцата си. Когато нямаха талант, той ги оставяше да карат само на кураж.

Всичко в живота на Хелмхолц беше чудесно, с изключение на финансите му. Беше толкова погълнат от голямата си мечта, че приличаше на дете на пазара. Преди десет години той продаде хълма за ресторанта на Бен Куин, собственика на заведението, за хиляда долара. Сега ставаше ясно, дори и на Хелмхолц, че Хелмхолц е бил изигран.

Куин седеше при диригента в едно сепаре. Беше ерген, дребен, мургав, безрадостен човек. Не се чувстваше добре — не можеше да спи, не можеше да престане да работи, не можеше да се усмихва топло. Имаше само две настроения — едното подозрително, придружено от самосъжаление, а другото арогантно, придружено от склонност към самохвалство. Първото се проявяваше, когато губеше пари. Второто — когато печелеше.

Когато седна при Хелмхолц, Куин беше в арогантното си настроение. Смучеше със подсвиркване една клечка за зъби и говореше за въображение — неговото собствено.

— Чудя се колко ли очи са видели хълма преди мен? — каза той. — Хиляди и хиляди. Обзалагам се. Но никой не видя това, което видях аз. Колко очи?

— Най-малкото, моите — обади се Хелмхолц. Преди това хълмът за него означаваше изкачване до задъхване, безплатни къпини, данъци и място за пикници на оркестъра.

— Ти наследи хълма от твоя старец и за теб той не беше нищо, освен тежест. И реши да ми я прехвърлиш на мен.

— Не съм ти прехвърлял никаква тежест — възропта Хелмхолц. — И, Бог ми е свидетел, цената беше повече от скромна.

— Казваш го сега — отвърна Куин подигравателно. — Сега, Хелмхолц. Когато видя, че търговският район ще се разраства. Сега видя това, което аз видях отдавна.

— Да — кимна Хелмхолц. — Твърде късно, твърде късно. — Той се огледа наоколо, за да потърси някакво разнообразие и видя едно петнайсетгодишно момче, което приближаваше към него, като бършеше с парцал пода между сепаретата.

Момчето беше дребно, но със здрави, възлести мускули, които издуваха врата и ръцете му. Детските черти все още личаха по лицето му, но когато спря, за да си почине, пръстите му докоснаха наченките на бакенбарди и мустак с надежда. Трудеше се като робот, на тласъци, без да мисли, но полагаше усилия да не опръска с пяна черните си ботуши.

— И какво направих, когато взех хълма? — продължи Куин. — Започнах да го изравнявам и все едно че отпуших бент. Изведнъж на всички им се прииска да имат магазин там, където е бил хълмът.

— Хъм — каза Хелмхолц и се усмихна дружелюбно на момчето. То го изгледа, без да покаже с нещо, че го познава.

— Всички ние имаме по нещо — продължаваше Куин. — Ти имаш музиката. Аз имам въображение. — И той се усмихна, защото и на двамата бе напълно ясно, къде са парите. — Да мислиш на едро, да мечтаеш на едро... Ето това е въображение. Да държиш очите си по-широко отворени, отколкото всеки друг.

— Това момче... — обади се Хелмхолц. — Виждал съм го в училището, но не знам как се казва.

Куин се засмя намръщено.

— Били Хлапака? Рудолф Валентино? Флаш Гордън? — нарече той момчето. — Ей, Джим! Ела тук за малко.

Хелмхолц с ужас забеляза, че очите на Джим са безизразни като миди.

— Това е хлапето на шурей ми от друг брак. Преди да се ожени за сестра ми — обясни Куин. — Името му е Джим Донини. Идва от южния край на Чикаго и е много закоравял.

Ръцете на Джим Донини се присвиха около дръжката.

— Как я караш? — заговори го Хелмхолц.

— Здравсти — поздрави Джими намусено.

— Сега живее с мен — обясни Куин. — Мое хлапе е.

— Искаш ли да те закарам до училище, Джим?

— Аха, иска — обади се Куин. — Виж какво можеш да направиш с него. С мен не иска да разговаря. — Той се обърна към Джим. — Хайде, хлапе, върви да се измиеш и да се обръснеш.

Джим се отдалечи подобно на робот.

— Къде са родителите му? — попита Хелмхолц.

— Майка му е умряла. Старецът му се ожени за сестра ми, заряза я и ѝ го остави. След това съдът не хареса както го гледа тя и известно време го държа в разни домове за сираци. Накрая решиха да го махнат от Чикаго и ми го натресоха на мен. — Куин поклати глас. — Смешно нещо е животът, Хелмхолц.

— Понякога не е много смешно — отбеляза Хелмхолц и бутна яйцата настрана.

— Като че ли е от някаква друга раса — продължи Куин с учудване. — Изобщо не прилича на тукашните хлапета. С тези ботуши и черното яке... А и не ще да приказва. Не дружи с другите деца, не учи. Не съм сигурен дори дали знае да чете и пише както трябва.

— Обича ли да слуша музика? Или да рисува? Или животните? Колекционира ли нещо?

— Знаеш ли какво обича? Обича да лъска си ботушите... Да се усамотява и да си лъска ботушите. Чувства се в рая, когато може да остане сам, да пръсне по пода списания с комикси, да си лъска ботушите и да гледа телевизия. — Куин се усмихна тъжно. — Имаше и колекция... Взех му я и я изхвърлих в реката.

— Изхвърли я в реката? — учуди се Хелмхолц.

— Аха — отвърна Куин. — Осем ножа... Острието на някои от тях беше колкото ръката ти.

Хелмхолц пребледня.

— О... — По гърба му преминаха тръпки. — Това е нов проблем за нашето училище. Не знам какво да мисля... — Той събра на

купчинка разпиляната върху масата сол, точно както му се искаше да събере мислите си. — В това има нещо болно, нали? Така ми се струва.

— Болно? — Куин удари с ръка по масата. — Болно не, ами не знам какво! И доктор Куин ще му даде нужното лекарство, за да оздравее.

— Какво е то? — попита Хелмхолц.

— Повече няма да разговарям с горкото болно момче — отговори Куин мрачно. — Достатъчно приказки е слушал в съда за малолетни и от социалните работници. Отсега нататък ще го третирам като нехранимайко. Ще го гоня, докато се оправи и тръгне в правия път. Ако не, ще влезе в дранголника за цял живот. Или едното, или другото.

— Разбирам — кимна Хелмхолц.

— Обичаш ли да слушаш музика? — попита Хелмхолц Джим весело, докато отиваха към училището с колата му.

Джим не отговори. Поглаждаше мустака и бакенбардите си, които не бе обръснал.

— Понякога не барабаниш ли с пръсти? Не тактуваш ли с крак? — продължи Хелмхолц. Беше забелязал, че ботушите на Джим бяха украсени с вериги, чието единствено предназначение бе да дрънкат, като ходи.

Джим въздъхна отегчено.

— Не си ли тананикаш? Тези неща са като ключове за един съвършено нов свят... удивително красив.

Джим изпръхтя с устни.

— Ето! — възкликна Хелмхолц. — Току-що илюстрира основният принцип на басовите духови инструменти. Величественият звук на всички тях се произвежда горе-долу така.

Джим се размърда и старите пружини на седалката проскърцаха. Хелмхолц прие това за проява на интерес и се обърна към момчето, за да му се усмихне приятелски. Но Джим се бе надигнал, за да извади цигара от вътрешния джоб на впитото си кожено яке.

Хелмхолц бе твърде объркан, за да реагира веднага. Едва към края на пътуването, когато вкара колата в учителския паркинг, намисли какво да каже.

— Понякога се чувствам толкова самотен и отвратен — каза той, — че не знам как издържам. Искан ми се да направя какви ли не безумия ей така, заради самите безумия... Дори и да са лоши за мен.

Джим издуха кръгче дим.

— И тогава — Хелмхолц щракна с пръсти и изсвири с клаксона, — и тогава си спомням, че има поне едно ъгълче от вселената, което мога да направя такова, каквото искам! Мога да отида там и да му се наслаждавам, докато отново не се почувствам чисто нов щастлив.

— Не си ли щастлив? — каза Джим и се прозина.

— Щастлив съм, всъщност. Моето ъгълче от вселената се намира във въздуха около оркестъра ми. Мога да го запълня с музика. Господин Бийлър, учителят по зоология, има своите пеперуди. Господин Тротман, физикът, има своето махало и камертоните. Най-голямата задача на нас, учителите, е да направим така, че всеки да има такова ъгълче от вселената. Аз...

Вратата на колата се отвори и след това се затръшна. Джим излезе. Хелмхолц угаси цигарата му с пета и я зарови в чакъла на паркинга.

Първият му час сутринта беше с оркестър „С“. В него участваха начинаещите, които надуваха инструментите, доколкото могат и гледаха напред по дългия път към оркестър „В“, оркестър „А“ и най-накрая оркестъра на училище „Линкълн“ — най-добрия оркестър в целия свят.

Хелмхолц се качи на подиума и вдигна диригентската палка.

— Вие сте по-добри, отколкото си мислите — каза той. — Едно, две, три, и... — И палката полетя надолу.

Оркестър „С“ се отправи по пътя към красотата. Отправи се като повредена парна машина — със запушени клапани, с задръстени тръби, със скъсани уплътнения и несмазани лагери.

В края на часа Хелмхолц продължаваше да се усмихва, защото в ума си бе чул музиката такава, каквато щеше да бъде някой ден. Гърлото му беше пресъхнало, защото през цялото време пееше заедно с оркестъра. Излезе в коридора, за да пие вода от чешмата.

Докато пиеше, чу дрънкане на вериги. Вдигна поглед към Джим Донини. Между класните стаи течеха реки от ученици, образуваха се

водовъртежи от приятели, пак продължаваха нататък. Джим беше сам. Той спря, не за да поздрави някого, а за да си лъсне ботуша в крачолата на панталона. Приличаше на шпионин от някоя мелодрама — не попускаше нищо, не харесваше нищо, очакваше деня, в който всичко ще се обърне надолу с главата.

— Здравсти, Джим — поздрави го Хелмхолц. — Тъкмо си мислех за теб. Тук имаме най-различни клубове и спортни отбори, които се събират след училище. Това е най-добрият начин да се запознаеш с другите.

Джим го измери внимателно с очи.

— А може би не искам да се запознавам с другите — каза той. — Това мина ли ти през ум? — Той стовари ботуша си силно на пода, за да издрънчат веригите и се отдалечи.

Когато Хелмхолц се качи на подиума, за да проведе репетицията с оркестър „В“, го очакваше бележка, с която го викаха на извънредно съвещание на учителите.

Съвещанието беше за вандализма.

Някой бе влязъл през нощта и бе опустошил кабинета на господин Крейн, учителя по английска литература. Съкровищата на горкия човек — книги, дипломи, снимки на Англия, първите страници на единайсет романа — бяха разкъсани, смачкани, напоени с мастило.

Хелмхолц почувства, че му прилява. Не можеше да повярва на очите си. Не можеше да се застави да мисли за това. То му се струваше нереално до късно през нощта, когато му се присъни сън. В съня си Хелмхолц видя едно момче със зъби на баракуда, с нокти като рибарски куки. Чудовището се прекачи през един прозорец в училището и скочи на пода в кабинета по музика. Разкъса на парчета най-големия барабан в целия щат. Хелмхолц се събуди с вик. Нямаше какво да направи, освен да се облече и да отиде в училището.

В два часа сутринта учителят по музика погали барабаните в кабинета си, пред очите на нощния пазач. Бутна количката на големия барабан назад-напред, убеди се, че всичко е наред. Нощният пазач отиде да прави обиколките си.

Съкровищата на оркестъра бяха невредими. Със задоволството на скъперник, който брои парите си, Хелмхолц погали всички

останали инструменти, един по един. След това започна да лъска саксофоните. Представяше си могъщият им звук, блясъкът им на слънцето, химна и знамето на училище „Линкълн“, развят най-отпред.

— Трум-ту-тум, трум-ту-тум, ти-ри-ри-ри-ра — запя Хелмхолц щастлив.

Докато избираше следващата мелодия за въображаемия си оркестър, чу лек шум в химическата лаборатория, която беше в съседство. Промъкна се тихо в коридора, отвори рязко вратата и запали лампата. Джим Донини държеше по една бутилка с киселина във всяка ръка. Заливаше с тях периодичната таблица на елементите, покритата с формули черна дъска, бюста на Лавоазие. Гледката бе най-отвратителното нещо, което Хелмхолц би могъл да си представи.

Джим му се усмихна тънко, с дързост.

— Махай се! — каза му Хелмхолц.

— Какво ще направиш? — попита момчето.

— Ще изчистя. Ще спася, каквото мога — отговори учителят по музика зашеметен. Взе топка памук от кошчето за боклук и започна да бърше киселината.

— Ще повикаш ли ченгетата? — попита Джим.

— Н-не знам — отвърна Хелмхолц. — Не мога да мисля. Ако те бях хванал да унищожаваш бас барабана, мисля, че щях да те убия с един удар... Но не съм в състояние да си обясня по интелигентен начин какво си... какво правиш.

— Време е това място да се изправи на нокти — каза Джим.

— Така ли? — попита Хелмхолц. — Сигурно е така, щом един от нашите ученици иска да го унищожи.

— Какво добро има тук?

— Предполагам, че не много. Това просто е най-доброто, което са успели да създадат хората. — Беше безпомощен. Говореше сам на себе си. Знаеше доста начини да накара момчетата да се държат като мъже. Основаваха се на момчешките страхове, мечти и любов. Но този тук нямаше нито страх, нито мечти, нито любов.

— Ако унищожиш всички училища — продължи Хелмхолц, — няма да ни остане никаква надежда.

— Каква надежда? — попита Джим.

— Надеждата, че всички ще са щастливи за това, че живеят. Дори и ти.

— Това е смешно — отбеляза Джим. — Тази дупка ми създава само неприятности. Кажи ми какво смяташ да направиш.

— Трябва да направя нещо, нали? — попита Хелмхолц.

— Все ми е едно — каза Джим.

— Знам, знам.

Хелмхолц вкара Джим в малката си стаичка до залата за репетиции. Набра домашния номер на директора на училището и зачака звънеца да вдигне възрастния човек от леглото.

Джим почисти ботушите си с някакъв парцал.

Хелмхолц неочаквано остави слушалката на мястото ѝ, преди директорът да се обади.

— Интересува ли те изобщо нещо, освен да чупиш, блъскаш, късаш и унищожаваш? — извика учителят. — Нещо! Каквото и да е, освен тези ботуши?

— Хайде — отвърна Джим. — Обаждай се на когото ще се обаждаш.

Хелмхолц отключи един шкаф и извади отвътре тромпет.

— Ето! — извика той, запъхтян от емоции, — това е моето съкровище! Това е най-скъпото, което имам. Давам ти го да го смачкаш! Няма да те спра. Ще имаш допълнителното удоволствие да наблюдаваш как сърцето ми се къса, докато го правиш.

Джим го изгледа учудено. Той остави тромпета.

— Хайде! — продължи Хелмхолц. — След като светът се е отнесъл с теб толкова лошо, заслужава да смачкаш този тромпет!

— Аз... — започна Джим, но не довърши. Хелмхолц го улови за колана, подложи му крак отзад и го свали на земята.

Свали му ботушите и ги захвърли в ъгъла.

— Хайде! — извика учителят свирепо. Той изправи момчето на крака и отново мушна инструмента в ръцете му.

Джим Донини сега беше бос. Чорапите бяха останали в ботушите му. Погледна надолу Краката, които преди малко приличаха на черни топузи, сега бяха като пилешки крилца — кокалести и синкави, не съвсем чисти.

Момчето потрепери, после се разтресе. При всяка тръпка нещо в него сякаш се освобождаваше, докато накрая не остана момче. Никакво момче. Джим отпусна глава, сякаш очакваше единствено смъртта.

Хелмхолц се изпълни със съжаление. Прегърна Джим.

— Слушай, Джим, чуй ме!

Джим престана да трепери.

— Знаеш ли какво е това? Този тромпет? Знаеш ли какъв е той?

Джим само въздъхна.

— Принадлежал е на Джон Филип Соуса — каза Хелмхолц. Той разтърси леко момчето, мъчейки се да го върне към живота. — Ще го разменя с теб, Джим... Срещу ботушите ти. Твой е. Тромпетът на Джон Филип Соуса е твой! Струва стотици долари, Джим! Хиляди!

Джим отпусна глава на гърдите му.

— По-ценен е от ботушите, Джим. Можеш да се научиш да свириш. Ти не си господин никой, Джим! Ти си момчето с тромпета на Джон Филип Соуса!

Хелмхолц пусна внимателно Джим, сигурен, че момчето ще падне. Не падна. Остана сам. Тромпетът все още беше в ръцете му.

— Ще те заведа у дома, Джим. Бъди добро момче и няма да кажа на никого за тази вечер. Лъскай тромпета си и се научи да бъдеш добро момче.

— Мога ли да си взема ботушите — попита Джим глухо.

— Не — отговори Хелмхолц. — Те не са добри за теб.

Откара Джим у дома. Отвори прозорците на колата и студеният въздух сякаш освежи момчето. Остави го пред ресторанта на Куин. Чу как босите му крака шляпат по тротоара на тихата улица. Качи се през прозореца на стаята си зад кухнята. И всичко отново замря.

На следващата сутрин ръмжащите, дрънкащи кални машини продължиха да превръщат видението на Бърт Куин в реалност. Изравняваха мястото зад ресторанта, където беше хълма. Трябваше да стане като маса за билиард.

Хелмхолц отново седна в сепарето. Куин дойде пак. Джим пак бършеше пода. Беше свел глава, отказваше да погледне учителя. И не обръщаше внимание, ако от кофата плиснеше пяна и залееше върховете на тесните му кафяви половинки.

— Закусваш при мен два дни под ред? — учуди се Куин. — Да не би у вас да се е случило нещо?

— Жена ми още не се е върнала.

— Когато котката я няма... — каза Куин и намигна.

— Когато котката я няма — отвърна Хелмхолц, — мишката се чувства самотна.

— Затова ли снощи стана в два часа, Хелмхолц? — попита Куин и се наведе напред. — От самота? — Той кимна към Джим. — Хлапе, донеси тръбата на господин Хелмхолц.

Джим вдигна глава и Хелмхолц видя, че очите му отново са като миди. Отиде, за да донесе тромпета.

Сега Куин показва, че е възбуден и ядосан.

— Вземаш му ботушите и му даваш тромпет, и очакваш, че няма да проявя любопитство? Смяташе, че няма да задавам въпроси? Мислеше, че няма да разбере, че си го хванал да троши кабинета по химия? От теб не става мошеник, Хелмхолц! Би оставил диригентската си палка, нотите и шофьорската си книжка на местопрестъплението!

— Не съм искал да крия нищо — отвърна учителят. — Просто правя това, което правя. Щях да ти кажа.

Краката на Куин танцуваха и обувките му скърцаха като мишки.

— Така ли? Е, аз също имам новини за теб.

— Какви? — попита Хелмхолц притеснено.

— Повече няма да се разправам с Джим. Снощи беше краят. Ще го изпратя там, откъдето дойде.

— Отново в домовете за сираци? — попита Хелмхолц едва чуто.

— Специалистите да правят с него, каквото намерят за добре.

Куин се облегна назад, издиша шумно и се отпусна облекчено.

— Не можеш да го направиш — каза Хелмхолц.

— Мога.

— Това ще е краят за него. Няма да го понесе, ако го изхвърлят по този начин още веднъж.

— Той не чувства нищо — каза Куин. — Не мога да му помогна. Не мога и да му навредя. Никой не може. У него няма никакъв нерв!

— Той е кълбо болезнена плът — възрази Хелмхолц.

Кълбото болезнена плът се върна с тромпета и го остави на масата пред учителя с безразличие.

Хелмхолц се насили да се усмихне.

— Той е твой, Джим. Дадох ти го.

— Вземи си го, докато все още можеш, Хелмхолц — подкани го Куин. — На него не му трябва. Най-много да го размени за някой нож

или пакет цигари.

— Той все още не знае какво е това. Трябва му малко време, за да разбере.

— Хубав ли е?

— Дали е хубав? — попита Хелмхолц, без да вярва на ушите си. — Дали е хубав?! — Не можеше да допусне, че някой може да погледне инструмента и блясъкът му да не го стопли и заслепи. — Дали е добър? — продължаваше да мърмори той. — Принадлежал е на Джон Филип Соуса!

Куин премигна глуповато.

— Кой?

Ръцете на Хелмхолц затрептяха върху масата като криле на ранена птица.

— Кой е Джон Филип Соуса? — успя да повтори той. Не му достигнаха думи. Темата бе твърде обширна, за да може да я покрие един уморен човек. Ранената птица издъхна и остана неподвижна.

След дълго мълчание Хелмхолц взе тромпета. Целуна мундщука и потъна в опиянението на брилянтна каденца. Някъде в звуците на тромпета видя лицето на Джим Донини, сякаш се носеше във въздуха — напълно сляп и глух. Сега Хелмхолц разбра безполезността на хората и техните съкровища. Мислеше, че неговото най-ценно съкровище би могло да купи душа на Джим. Тромпетът беше безполезен.

Хелмхолц решително удари инструмента в ръба на масата. Той се огъна. Подаде го на Куин.

— Ти го смачка! — възкликна Куин изумен. — Защо го направи!? Какво доказваш с това?

— Н-не знам — отвърна Хелмхолц. Ужасяващо сквернословие забушува в него, като предупредителния тътен на вулкан. И след миг изригна, бе неспособен да го задържи:

— Проклетият живот е абсолютно безполезен!

Лицето му се сгърчи, мъчеше се да потисне сълзите и срама.

Хелмхолц — планината, която крачеше като човек, беше готов да рухне. Очите на Джим Донини се изпълниха с жалост и тревога. Оживяха. Станаха човешки. Учителят по музика разбра. Куин погледна Джим и за първи път на старото му, безрадостно лице затрептя надежда.

Две седмици след това в училището „Линкълн“ започна новият учебен срок. Членовете на оркестър „С“ очакваха диригента в залата за репетиции. Очакваха съдбата си на музиканти.

Хелмхолц се качи на подиума и почука с палката.

— „Гласовете на пролетта“ — каза той. — Чухте ли всички? „Гласовете на пролетта“.

Музикантите заразгъръцаха нотите и ги поставиха на стативите. В тишината, която последва, Хелмхолц хвърли поглед на Джим Донини, който седеше на последния ред при най-лошите тромпетисти на най-лошия оркестър на училището.

Тромпетът му, тромпетът на Джон Филип Соуса, беше поправен.

— Мислете за това така — каза Хелмхолц — нашата цел е да направим света по-красив, отколкото е бил, когато сме се появили в него. Това може да бъде направено. Вие можете да го направите.

Джим Донини нададе лек вик на отчаяние. Не беше предназначен за ушите на околните, но всички го чуха отчетливо.

— Как? — попита той.

— Обичайте себе си — отвърна Хелмхолц. — И накарайте музикалния си инструмент да пее за това. Едно, две, три, и...

И палката полетя надолу.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.